

Medier, kommunikation och social kritik

JAN EKECRANTZ

Kris igen?

Mediernas betydelse ökar på alla plan – därom kan vi förmodligen vara ense. Samma ökade betydelse gäller däremot inte för den forskning som ägnar sig åt detta fenomenen, medie- och kommunikationsvetenskapen – ett mer kontroversiellt påstående, förmodar jag. Jag menar emellertid att det här forskningsfältet är på väg att marginaliseras. Kanske gäller detta mer i Sverige än i övriga nordiska länder. Marginaliseringen gäller både i förhållande till övriga samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner och till den samtida samhälls- och kulturkritiken. Vårt genomslag på dessa områden är ringa, men förklaringarna kan skilja sig åt. I det förra fallet kan orsaken vara att ämnet institutionaliserats inom universitetssystemet med viss avskärmning som ofrånkomlig följd. I det andra fallet, fjärmandet från samhälls- och kulturdebatten, kan problemet bero på en tilltagande brist på verklighetsförankring, en missanpassning i förhållande till den historiska verkligheten, t ex teknologiutvecklingen, transnationaliseringen och den nya världs(o)ordningen. I takt med att medierna fortlöpande integreras, eller intervenerar, i samhällslivet i övrigt sker en specialisering eller inre segregation inom forskningsfältet.

Man kan diskutera det här fältets ställning i förhållande till andra intellektuella fält, eller ta upp frågan om forskningens relation till sitt eget forskningsobjekt, medierna och deras producenter och konsumenter. Det är naturligtvis komplicerade vetenskapssociologiska frågor, som dessutom hänger ihop. Jag ska här begränsa mig till läget inom fältet såsom jag uppfattar det från min horisont. Ämnets

relativa betydelselöshet (relativt mediernas roll i samhället) har också att göra med dess *inre organisation* och därav betingade *tankefigurer*. Det finns onekligen en tendens till inre likriktning som inte står medierna efter, vilket ofta medför stelbenta och ofruktbara, ofta undertryckta polariseringar. Kanske är likriktningen ett desperat försök att åstadkomma en viss harmonisering inom ett fält som klyvt sig själv på flera ledder: i samhällsvetenskap och humaniora, i medier och kommunikation respektive journalistikforskning, osv. Sådana här uppdelningar och de *dualismer* som de förstärker kan fylla vissa funktioner i institutionernas inre liv, men också bidra till att medie- och kommunikationsforskningen fått en undanskymd roll i offentligheten och på den akademiska scenen.

Institutionaliseringen av disciplinen tycks ha lett till minskad öppenhet i förhållande till de tidigare ”moderdisciplinerna”. Ännu så länge sker en viss import av tankegoods via studenter, doktorander och lärare som kommer från andra ämnen. Den andra sidan av saken är att vi inte heller sätter spår i angränsande discipliners teori- och metodutveckling. Det som sker i verkligheten är ju att medierna omdanar de andra disciplinernas traditionella forskningsobjekt, utan att dessa själva alltid har märkt det. Medierna har förändrat, inte bara de yttre formerna för den politiska opinionsbildningen, utan ”politiken” som sådan; de har förändrat kulturers och subkulturers rumsliga organisering; de olika nya, interaktiva kommunikationsformerna har gett begreppet social interaktion ett nytt innehåll och de har också givit begrepp som ”källor”, ”dokument” eller t o m ”text” nya innebörder. Trots detta har inte medie- och kommunikationsforsk-

ningen förmått sätta märkbara spår i statsvetenskapens, antropologins, sociologins eller historievetenskapernas teoretiska korpus eller begreppsapparater. Mediernas mer vidsträckta sociala implikationer motsvaras alltså inte av att forskningsfältet utvidgats. Vad beror det på? Sysslar inte vi heller med sådana centrala problem, utan låter dem falla mellan alla bord för att vi själva föredrar att specialisera oss till döds – samtidigt som medierna fortlöpande integreras i samhället?

Jag skulle vilja argumentera för nödvändigheten av en öppen disciplin, men med ett distinkt forskningsobjekt och en teoretisk kärna (eller flera), som vill och kan ha en fruktbar dialog på lika villkor med andra discipliner. Det innebär en situation där den tvärvetenskapliga aktiviteten sker i samarbete med andra discipliner/institutioner. Men det fungerar knappast om tvärvetenskapandets alla barnsjukdomar grasserar inom de egna institutionerna, med allt vad det innebär av prestigekamp, revirstrider och ömsesidig misstänksamhet.

Jag utgår alltså från den premissen att forskningshorisonter och grundläggande tankefigurer inom dessa horisonter betingas av de sätt på vilka det vetenskapliga fältet är organiserat, dess interna uppdelningar, relationerna till andra fält osv. Horisonter och tankefigurer kan förstenas när fältet institutionaliseras och inlemmas i de akademiska strukturerna och detta på ett sådant sätt att yttre influenser, från andra fält eller från omvärlden i stort, motstås och i varje fall inte i första taget vinner inträde till fältet eller tillåts påverka konstruktionen av forskningsobjektet.

”Tvärvetenskapliga” institutioner går inte automatiskt fria från sådana tendenser. Det finns alltid en risk att de förhandenvarande kommunikationsmodellerna, t ex, utarbetade i en viss historisk situation, inte på ett adekvat sätt kan fånga in och tolka det som sker i en annan (läs postkolonial, postkommunistisk etc.) situation. John Downing har i sin *Internationalizing Media Theory*, argumenterat på liknande sätt när han där testat de traditionella masskommunikationsteorierna på den aktuella situationen i Östeuropa och Ryssland.

Teorier reflekterar emellertid nu inte bara sina egna organisatoriska förutsättningar. Jag tänker i första hand på det rådande fakultetssystemet med dess indelning i humaniora och samhällsvetenskap. Historiska skeenden kan också – trots förekommande intellektuellt motstånd – tvinga sig själva på det akademiska samhället. Trycket mot tvärvetenskapliga arbetssätt, liksom de enorma svårigheter som dessa alltid ställs inför, är indikationer på detta.

Jag ska närmast tala om *fältet*, dess gränser och, i synnerhet, dess inre organisation. Det leder över till förhållandet mellan *de två kulturerna* – humaniora och samhällsvetenskap – och de *dualismer* som bidrar till att upprätthålla och legitimera åtskillnaden. Text och Kontext är dessa dualismers regelskepp. De motiverar en inventering av *motstrategier* i form av olika försök att överbygga eller förneka den strikt tudelade verkligheten. Dessa representerar de enda möjligheterna att ge medie- och kommunikationsvetenskapen en betydelse som står i bättre proportion till den medierade kommunikationens roll i senmoderna samhällen.

Ett akademiskt fält?

Det ligger i sakens natur att den institutionella organisationen till stor del bestämmer de intellektuella horisonterna och hur forskningsproblemen formuleras. Vi kan ta vår utgångspunkt i de varierande slagen av benämningar på tidskrifter inom området. Vi har t ex *Media, Culture & Society*, *Theory, Culture & Society*, *Discourse & Society* (*Theory & Society*, *Time & Society*...) Alltid detta ”&” i Europa. Ett undantag, det finns naturligtvis flera, är *European Journal of Communication*. I USA finns *Journal of Communication*, *Journalism and Mass Communication Quarterly*, *Journal of Communication Inquiry*, *Critical Studies in Mass Communication*, m fl. De europeiska exemplen antyder en upptagenhet med kontexter, behändigt ihopbuntade under rubriken ”Samhället”. Vi kan också konstatera att nordiska tidskrifter har namn som *Mediekultur* (Danmark), *Tiedotustutkimus* (Finland) och *Norsk medietidskrift*. Sverige är inte på banan för vi har ingen tidskrift alls, om man bortser från den journalistiska produkten *Makt & Media*.

Går man till tidskrifternas egna policyförklaringar, eller till det faktiska innehållet, finner man sällan någon balans på så sätt att fenomenet ”samhället” eller begreppet ”kontext” ägnas lika mycket teoretisk möda, vare sig i de enskilda artiklarna eller i helheten. Men det är ändå en redaktionell markering. Hur ska man då tolka eller förklara den här skillnaden mellan, om inte mellan europeisk och amerikansk forskningskultur, så ändå mellan olika sätt att i tidskriftsnamn identifiera och definiera forskningsfält? ”Och”-et måste ju betyda någonting. Det finns ju t ex inga tidskrifter som heter *Medier eller Samhälle*, *Journalistik eller Kultur*, osv, signalerande att man får skriva om det ena *eller* om det andra. Jag ska kort

inrikta mig på detta *och*, varför det finns, vad det gör och vilka forskningsstrategier det symboliserar, eller ointetgör, och vilka alternativa strategier som kan tänkas.

Man kan förvisso ta bort *och*-et (och t ex ersätta det med ett ”/” som i Foucaults: makt/kunskap), man kan införa flera *och* och därmed lösa upp dikotomin (eller skapa flera), man kan ersätta det med *både/och* eller *antingen/eller*, allt representerande fundamentala vetenskapsfilosofiska förhållningssätt inom kommunikationsforskningen. De flesta kända, mer eller mindre aktuella -ismer och -iker kan betraktas som en sådan strategi. *Och*-et, med sina substitut, definierar det vetenskapliga fältet: medier *och* samhälle, språk *och* samhälle, makt *och* medier, osv. Det är ett *och* som både förenar och skapar de distinkta och åtskilda fenomen som därför måste förenas.

En annan vanlig variant är *som*-teserna: språket *som* samhälle, samhället *som* språk, och andra sådana identitetspåståenden. Vidare har vi *i*-modellen, som utgår från en inneslutningslogik: medierna *i* samhället, journalistiken *i* folkhemmet, kommunikation *i* organisationer, osv). ”*Och*”, ”*eller*” och ”*i*” är små ord som avslöjar en hel del om hur vi valt att konstruera vårt (våra olika) forskningsobjekt.

Varför är vi just inom kommunikationsvetenskapen så upptagna av, stundtals helt fixerade vid ”text och kontext” och besläktade distinktioner? Det hänger rimligtvis samman med att vi importerat hela den akademiska fakultetsorganisationen och placerat den mitt i den här ”disciplinens” fält: humaniora och samhällsvetenskap i första hand. Universitetsinstitutionerna i Norden har hamnat än inom den ena, än inom den andra fakulteten, ibland hör olika delar av institutionen till olika fakulteter, ibland huserar ämnet inom en annan institution och då kanske utan att ha egen institutionsstatus. De organisatoriska ramarna, i samspel med tidsandans svängningar, privilegierar antingen Texten eller Kontexten, men kanske aldrig själva *relationen* mellan dessa storheter.

Varje strategi för att hantera text/kontextproblematiken är samtidigt en strategi i förhållande till de organisatoriska – ytterst politiska – förhållanden som genererat och genererar de förledande förenklarna. Vi hamnar alltför lätt i de olika *reduktionismer* som t ex John B. Thompson tagit upp: textualismen respektive sociologismen, representerande det ”internalistiska” respektive ”externalistiska” misstaget. Dikotomin leder till en systematisk eliminering av sådana perspektiv som implicerar ett underkännande av själva dualismen. ”Text *och*

kontext” betyder alltså i praktiken ”text *eller* kontext”. Det är en fråga om två kulturer vilkas samexistensmöjligheter inom ett och samma fält grovt överskattats.

Jag har avsiktlig spetsat till den här eländes- skildringen som en motvikt mot alltför idealistiska högtidstal som samarbete över olika gränser. I Sverige är man nog ofta benägen att se tvärvetenskap mer som ett byråkratiskt samordningsprojekt (utan konsekvenser för det som samordnas) än som ett intellektuellt äventyr, ett projekt med helt oförutsägbara slutresultat.

Två kulturer?

Man talar alltid från en bestämd plats och innan vi går vidare ska jag därför säga något om den materiellstruktur som utgör den aktuella basen för de metateoretiska reflektionerna. Det är en miljö i vilken jag själv varit relativt gynnad anslagsmässigt m.m. så det är ingen rönnbärsfilosofi det handlar om. Men den har givit insikter på gott och ont om den avgrund som kan skilja samhällsvetenskap och humaniora åt – en avgrund som jag alltså hävdar är generellt underskattad. Min redogörelse är hårdragen, precis som verkligheten ibland kan vara det.

Vid Stockholms universitet bildades Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK) genom en sammanslagning av journalistutbildningen (som från början inte hade någon fakultetsanknytning alls eftersom det inte var en universitetsutbildning), ämnet Informationskunskap och Centrum för masskommunikationsforskning. Den nya skapelsen kom mer eller mindre genom tillfälligheternas spel att tillhöra den humanistiska fakulteten, vilket fick en del praktiska konsekvenser för de inblandade. Samhällsvetarna fick skriva ansökningar om fakultetsanslag, utbildningsplaner osv med språk- och konstvetare inom fakultetsorganen som målgrupp. För samhällsvetarna blev det nära projektsamarbetet med språk- och litteraturvetare till en lärarlik kulturkollision.

Men nu började också problemen, tvärvetenskapens alla kända problem och några till. Det rörde sig ju inte om två eller flera discipliner vilka som helst, utan om ämnen på ömse sidor av en kanske oöverstiglig hundraårig fakultetsmur som åtskiljer två epistemologiska, kunskapsteoretiska, metodologiska osv. världar. Två kulturer där t o m de vardagliga rutinerna är olika, eftersom de bygger på vitt skilda sätt att se på vad forskning är över huvud taget. Det visar sig redan i triviala saker som hur man utformar referenser, formulerar

forskningsproblem, om man nu alls gör det, och mycket annat. Vi menar ofta helt olika saker med "teori", "metod", "empiri" osv. Det som för några bara kan vara bra eller dåliga "källor" (för något annat) är för andra intressant i sig som diskursiv handling. Resultatet kunde med tiden bli ett ömsesidigt ointresse.

I en sådan struktur inställer sig alla möjliga svårigheter också för de administrativa organen. Text i samband med det påtvingade rangordnandet av doktorander med vitt skilda typer av vetenskaplig meritering – mellan personer för vilka skrivandet är att rapportera om utförd forskning och sådana för vilka själva skrivandet är en viktig del av forskningen. Den ena gruppen underskattar och den andra överskattar skrivandets karaktär av skapelseakt.

För att visa på att det verkligen handlar om en djup intellektuell vattendelare ska jag formulera ett antal motsatspar som är besläktade med "text/kontext". Utmaningen ligger givetvis i att på ett eller annat sätt överskrida dessa motsatspar, på tvärs mot alla tröga strukturer. Kommunikationsforskningen måste med nödvändighet vara pragmatisk, dvs ägna sig åt komplexa sociala helhetsfenomen, men vi rör oss med distinktioner som som *individ* kontra *samhälle*, *handling* vs. *struktur*, *mikro* står mot *makro*, *medvetande* mot *medier*, eller *psykologi* mot *teknik*, *abstrakt* ställs mot *konkret*, vi rör oss i en *symbolvärld* eller en *materiell* värld, det handlar om *information* alternativt *tvång*, om *diffusion* eller en *relation*, vi sysslar med *konsumtions-* eller *produktionsfären*, med *kultur* eller *ekonomi*.

När det ena ledet privilegieras på bekostnad av allt vad det andra representerar reduceras kulturforskningen till en ren *andevetenskap* (geisteswissenschaft), och samhällsforskningen till en systemvetenskap eller *maskinlära*. De berättelser som genereras från dessa begränsade och begränsande positioner handlar om världen som *kontor* eller *nöjesfält*, alternativt som *fabrik* eller *slagfält*. Det handlar om (en viss form av) *humaniora* kontra (en viss form av) *samhällsvetenskap*. Det är stora berättelser som privilegierar en eller annan form av ensidigt aspektseende. I denna dualistiska värld sanktioneras parodiska text- respektive samhällsanalyser med samhället reducerat till tidsanda och externa till epifenomen. Men det finns förvisso andra strategier, som jag strax ska återkomma till.

Vi kan se den följande figuren som en grundplan över en dikotomiernas fångelsegård. Det är en klassifikation som kan frilägga vetenskapssamhällets ideologiska segregationsmekanismer. Den står för två former av intellektuell inlåsning. Den

ena ligger i själva det dualistiska tänkandet. Den andra låsningen, som jag inte vidare ska befatta mig med här, är den som i sin grävsta form, den extrema reduktionismen, består av ett förnekande av den andra sidan, därmed legitimerande epistemologisk fördomsfullhet och intolerans, med mycket varierande grad av teoretisk sofistikeradhet.

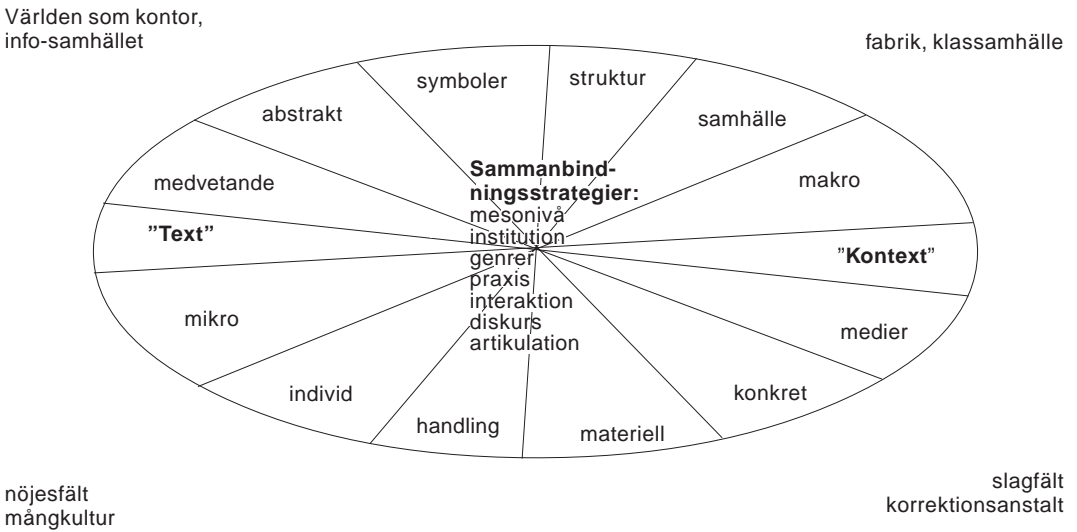
Livsvärld – systemvärld, privat – offentligt, kultur – natur... Listan kan göras mycket längre, men nu är inte det här ett förslag till ett heltäckande vetenskapsteoretiskt, taxonomiskt system, utan en utgångspunkt för en provisorisk analys av empiriska strategier inom medie- och kommunikationsforskningen. Den kan visa var gränslinjerna går och varför, på tankestrukturernas institutionella förankringar. Inom det sålunda ordnade forskningsfältet privilegieras vissa problematiker medan andra avvisas som ovetenskapliga och/eller ointressanta. Därmed motverkas i praktiken all tvärvetenskap och teoretisk integration.

Ambitionen att överskrida en eller annan dualism kan spåras i de talrika försöken att skapa begrepp för en tredje "nivå", eller någon sorts kopplingsmekanism, och de kan här få representeras av så blandade termer som "mesonivå", "institution", "genre", "praxis", "artikulation", "relationism". I vissa tappningar hör "diskurs" till denna kategori, då synonymt med "diskursiv praktik", eller med själva "artikulationen" mellan diskursiva och icke-diskursiva företeelser. I andra fall kan som bekant "diskurs" vara ett textuellt fenomen rätt och slätt. Så vitt skilda förhållningssätt kan rymmas inom poststrukturalismen.

En av de mer kända trikotomiseringarna på området är Jürgen Habermas' teori om det kommunikativa handlandet i vilken han ju med hjälp av Poppers trevärldsteori försöker förstå kommunikation som ett handlande som utspelar sig i och mellan de subjektiva, sociala och objektiva världarna. Olyckligtvis knyter inte Habermas själv denna konceptualisering på mikroplanet till sin tidigare offentlighetsteori, än mindre till realiteterna i dagens moderna mediasystem och de nya interaktionsmönster som dessa ger upphov till i både större och mindre skala. Här återstår det mesta att göra, vilket andra redan påpekat.

Distinktionen mellan *mikro* och *makro* är mycket illustrativ i det att den också erbjuder ett närmast oändligt antal uttolkningar, var och en representerande någon strategi, text den som går ut på att man upphäver dikotomin genom att just förvandla den till en trikotomi: mellan mikro- och makronivåerna placeras sig en tredje, mesonivån. Det handlar här om en endimensionell värld där

Figur 1. Plan över dikotomiernas fängelsegård med en karta över berättelser

allt kan sorteras in på sin variabelnivå. Den mellanliggande nivån antas förmedla mellan de två andra, utan att dessa alltid ens preciserats. De betyder ju litet vad som helst. Inte sällan rör det sig i själva verket om olika *perspektiv*, varvid nivåmetaforen slår helt fel. Vi känner igen idén om en socialpsykologi som tar hand om relationen mellan sociologi och psykologi, mellan samhälle och individ. Tre -logier som antas matcha en given verklighet. Genom addition erhålles hela bilden och var och en kan fortsätta med sitt.

Men verklig tvärvetenskap måste vara något annat än addition och vi får därför söka oss till just sådana idéer som av någon orsak ännu inte vunnit acceptans i det akademiska sorteringsverket, som kanske t o m allvarligt ifrågasätter det.

Andra strategier

Armand Mattelart skriver i sin *The Invention of Communication*, (Minneapolis: Univ. of Minnesota Press, 1996, sid. 8) om varför debatterna om dagens kommunikationsförhållanden blivit så banala och centerade kring dualistiska visioner och omöjliga dilemman, där man t ex tvingas välja, än mellan fri vilja och social determinism, än mellan ett globalt och ett lokalt perspektiv, än mellan individ och kollektiv, än mellan abstraktion och levd erfarenhet, än mellan kultur och natur. Häri ligger utan

tvekan, skriver Mattelart, en verklig oförmåga att upptäcka subtila kopplingar och att se dessa olika nivåer som dimensioner hos fenomen som till syvende og sist utgör en helhet.

Mattelart tar inte upp de historiska, cartesianska, rötterna till dessa stela dualismer eller deras funktioner i det samtida akademiska systemet. Inte heller deras olika karaktär. Pierre Bourdieu har emellertid konstaterat, från sin sociologiskt realistiska ståndpunkt, att dualismer bara fyller den funktionen att de legitimerar avgränsningar av kompetensområden och därmed fungerar som sociala censurinstrument, vilka omöjliggör insikter om just relationer mellan godtyckligt separerade handlingsfält (se bl a Bourdieu, Pierre & Loïc J.D. Wacquant, *An Invitation to Reflexive Sociology*, Cambridge: Polity Press, 1992).

En handlingsorienterad, pragmatisk, dialektiskt syntesskapande och konstruktivistisk ansats har många förespråkare, låt vara att de opererar med mycket skiftande begrepp. Ett antal författare är intressanta i det här sammanhanget genom att de vägrar att ge ontologisk prioritet åt den ena eller andra sidan i en dualistiskt ordnad värld. De må sedan vara monister som Bourdieu (verkligheten är en och odelbar) eller så har de valt någon annan strategi. Här finner vi t ex Michail Bachtin som (löst) knyter litterära *generer* till historiska *samhällsordningar*, upptagen av enheten mellan språk

och sociala formationer, Michel Foucaults studier av *diskurser* och *institutionella kontexter*, av makt och vetande, av hur diskursiva och icke-diskursiva verkligheter löser upp sig i varandra, Jürgen Habermas med byggstenarna *kommunikationshandlingar* och *offentlighetsstrukturer*, *system* och *livsvärld*, Anthony Giddens' *handling* och *struktur* – en konception föregripen tidigare av Bourdieu med *habitus* och *fält*.

Att alla dessa författare varit på modet inom kommunikationsforskningen, under kortare eller längre tid, trots att ingen av dem gett sig i kast med senmodernitetens kommunikationsförhållanden och -former, vittnar om deras perspektivs attraktionskraft. Kanske kommer vi att se mer av korsbefruktningar med en mer frigjord medie- och kommunikationsvetenskap.

Mediernas sociala centrum

Så har jag alltså nått fram till ett svar på den fråga som ställdes till den här panelen inför konferensen: hur är det med teori- och metodutvecklingen inom fältet, i termer av text och kontext? Det kortaste svaret blir att distinktionen är vetenskapligt ointressant, men att det inte hindrar att den, som andra dualismer, kan vidmakthålla en social och intellektuell organisering av fältet, som blockerar både teori- och metodutvecklingen. Dualismens ”och” legitimerar åtskillnader, eller skapar falska nivå-analogier och ett missriktat intresse för samband mellan inkommensurabla storheter.

Medie- och kommunikationsvetenskapen kunde vara en autonom disciplin i det öde gränslandet mellan humaniora och samhällsvetenskap, där ”texter” och ”kontexter” möter varandra, inte som eviga slagord (!), utan som i lika utsträckning teoretiskt elaborerade begrepp. Så kan såväl internalism som externalism undvikas och en på det sättet integrerad teori kunde lämna viktiga bidrag till andra discipliner. Medie- och kommunikationsforskningen skulle på det sättet undvika att reducera sig själv till en av många ”bindestreckssociologier”, alternativt en tillämpning av existerande litteratur- eller språkteorier på sådana mindre statustyngda och prestigefyllda områden som inte vunnit accep-

tans som forskningsobjekt i de gamla disciplinerna. Endast på det sättet kan medie- och kommunikationsforskningen fylla ut det tomrum som samhällsvetenskapen och de humanistiska disciplinerna skapat mellan sig.

Det kan också bidra till den intellektuella basen för en *mediekritik* som samtidigt fungerar som en *samhälls-* och *kulturkritik*. Framför allt är denna form av teoretiskt ingrerade tvärvetenskap en nödvändig förutsättning för att forskningen ska kunna fånga in verklighetens förvandlingar då såväl ”text” som ”medier” och ”politik”, ”ekonomi” och ”kultur” är på väg att fyllas med nya innehåll. Fler problem än någonsin i världen är *medierelaterade*: de har att göra med postkommunismen och globaliseringen, de urbana offentligheterna, de kulturella identiteterna och de nya klasstrukturerna, nationalitet och nationalism... I många fall är ju mediernas närvaro och kommunikationsförhållandena en del av själva problemet.

Medie- och kommunikationsvetenskapens marginalisering inom vetenskapssamhället beror på dess egen inre marginalisering av de syntesskapande strategier som skulle kunna göra disciplinen mer intressant och relevant också för den bredare intellektuella diskussionen i en tid av stora och snabba förändringar. Det kräver en transnationalisering (inte bara internationalisering) av kommunikationsforskningen (nu häpnadsväckande nationsbaserad och nationsbunden på alla sätt). Listan över teoretiskt gränsöverskridande forskningsproblem kan göras hur lång som helst och till exempel inkludera sociologiska genreteorier och textanalyser, ideologikritik baserad på samtalsanalys, teknosystem och medvetandestrukturer, social förändring och kommunikativt handlande, estetik och offentlighet, reflexivitetsformer och modernisering, postkommunismens medierade klassdiskurser, informationssamhällets produktionsförhållanden och teknokultur, journalistikens politiska ekonomi, den industriella medieringen av emotioner, globala/lokala fiktioner, de instabila kulturella avstånden, samtidighetens kultur... Det finns alltså mycket att göra för en historisk och komparativ kultursociologisk handlingsteori med fokus på mediekommunikationen.